

УДК 681.3

Опубліковано 11 вересня 2021 року

АНАЛІЗ ЛОГІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАГОНУ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ РАДЯНСЬКИХ ВІЙСЬК ТА МИРОТВОРЧОГО КОНТИНГЕНТУ БАГАТОНАЦІОНАЛЬНИХ СИЛ ЗА ДОСВІДОМ БОЙОВИХ ДІЙ У АФГАНІСТАНІ

ГУРІН Олександр Миколайович

канд. військ. наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного відділу наукового центру Повітряних Сил Харківського національного університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба

СТАРЦЕВ Володимир Вікторович

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії науково-дослідного відділу наукового центру Повітряних Сил Харківського національного університету Повітряних Сил ім. І. Кожедуба

УКРАЇНА

Анотація: В статті, на прикладі одного із окремих підрозділів бригади спеціального призначення, яка вела бойові дії у Афганістані, розкривається штатна структура, головні завдання, район розташування, особливості виконання службових обов'язків окремого загону спеціального призначення. Описуються умові, фактори та особливості проведення логістичного забезпечення бойових дій підрозділів загону. Приводяться норми утримання боєприпасів, продовольства та води на кожного військовослужбовця. Наведені в статті приклади практичного супроводження військових колон з матеріальними засобами від ураження диверсійними групами, підрозділами спеціального призначення в районах з горно-пустельною місцевістю, розкривають особливості та надають досвід логістичного забезпечення військ в умовах активної фази бойових дій [1-7]. Інформується про результативність бойових дій загонів 15 бригади спеціального призначення за три роки війни. Висвітлені проблеми з організації логістичного забезпечення під час проведення операцій міжнародних сил сприяння безпеці (ISAF) в Афганістані на початку військової компанії та проаналізовані шляхи подолання.

ВСТУП.

В сучасних умовах бойові можливості Збройних Сил (ЗС) України значно залежать від якісного, своєчасного та повного логістичного

забезпечення (ЛЗ) їх військових частин та окремих підрозділів. Для здійснення забезпечення вважається необхідним мати компактну, мобільну, швидко реагуючу на потреби військ логістику.

Ведення бойових дій в різних умовах потребує використовувати різні форми та методи ЛЗ. Збройний конфлікт на сході України виявив ряд проблем у системі ЛЗ ЗС України.

У наукових та навчальних установах і закладах постійно вивчається світовий досвід військових конфліктів. За останні роки у ЗС України в організація постачання за видами матеріально-технічного забезпечення (МТЗ) озброєння та військової техніки і матеріально-технічних засобів (МтЗ) здійснилися суттєвих реорганізації та зміни. На теперішній час продовжується реформування системи ЛЗ за стандартами країн НАТО [8-9].

Метою статті є розповсюдження матеріалу щодо логістичного забезпечення військових частин за досвідом бойових дій радянських військ та миротворчого контингенту багатонаціональних сил у Афганістані.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ.

Знайомство з Афганістаном автора почалось третього серпня 1986 року з прибуттям на пересильний пункт у м. Кабул. Після триденного перебування на аеродромі літаком АН-12 був доставлений до штабу 15 бригади спеціального призначення у м. Джалалабад для відрекомендування та ознайомлення з керівництвом з'єднання. Перебування у Джелалабаді запам'яталось труднощами акліматизації до спеки, вологості повітря та наявністю шкідливих мартишок. Через добу на вертольоті Мі-8МТ був доставлений у 668 окремий загін спеціального призначення (озсп) (за легендою 4 окремий мотострілецький батальйон «Баракинський»), де до квітня 1987р. виконував обов'язки заступника командирю окремої частини з МТЗ.

668 озсп був розгорнутий у лютому 1984 році зі складу бригади спеціального призначення Київського Воєнного Округу м. Кіровоград до штатів військового часу. У складі загону перебувало: одна рота на БМП; дві роти на БТР; рота мінування; зенітно-артилерійська група на ЗСУ-23; група зв'язку; рота забезпечення та медичний пункт. Всього зі штатом 550 чоловік, з яких 9 службовці та 8 службово - пошукових собак. Головним завданням загону являлося не допущення переміщення

військових формувань та озброєння і майна на шляхах караванів від Пакистану вглиб країни. Завдання виконувалось шляхом здійснення засідок, рейдів або мінування на імовірних напрямках у зоні відповідальності загону. На рисунку 1 наведена мапа розташування загону на місцевості.

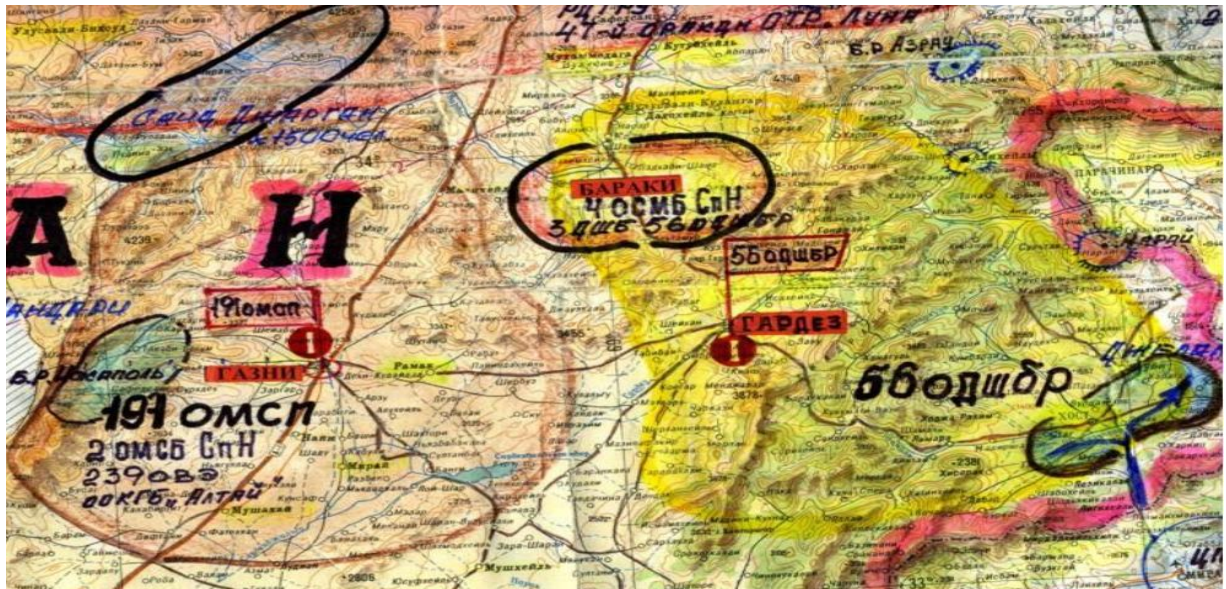

Рис. 1. Мапа розташування батальйону на місцевості

До особливостей виконання службових обов'язків можливо віднести те, що загін розташовувався спільно з 3 десантно-штурмовим батальйоном (дшб) 54 десантно-штурмової бригади (м. Гардез) на трасі Кабул-Гардез, коло с. Суфла, уїзд Баракі-Барак, провінція Логар, між трьох гір, на висоті 1800 метрів над рівнем моря. За горами, під землею у кяризах знаходився гарнізон близько 1500 озброєних моджахедів, які здійснювали в середньому за місяць 7 – 10 діб артилерійсько-мінометних обстрілів по 20 – 200 пострілів реактивних снарядів і мін щодоби на територію розміщення радянських військ. В зв'язку з тим 95% особового складу загону було розташовано у землянках. Для посилення гарнізону були придані: батарея реактивних мінометів БМ-21 «Град», артилерійська батарея Д-30, танковий взвод, тропосферна радіостанція та за спільними завданнями в інтересах загону працювала 239 окрема вертолітна ескадрилья з м. Газні.

Головним обов'язком керівника з МТЗ являлося здійснення організації та проведення логістичного забезпечення бойових дій підрозділів загону. Це досягалось безперебійним підвезенням

боєприпасів, пального, продовольства і інших матеріальних засобів та організацією безпосереднього забезпечення особового складу харчуванням, лазневе - пральними і побутовими заходами при розташуванні у польових умовах. Для виконання цих завдань використовувалася підлегла рота забезпечення (два автомобільних взводу, ремонтний та господарчий взводи), тому, як правило, керівник з МТЗ очолював автомобільні колони для підвезення з баз та складів Кабула або Гардезу. Також, що тижня по вівторках та четвергах, для здійснення підвозу швидкопсувних продуктів зі складів у м. Кабул, надавалася пара транспортно - бойових вертолетів МИ-8МТ та для прикриття пара бойових МИ-24.

На забезпечення підрозділів продовольством впливав ряд факторів та особливостей. Великі перепади температур, жаркий клімат створювали складні умови для перевезення і зберігання продуктів. Особовому складу, який виконував завдання у відриві від своїх підрозділів, для видачі заготовлювалися добові раціони харчування «Гірський літній», «Гірський зимовий» або «Еталон №5». Ці раціони містили висококалорійні і легко засвоювані продукти (м'ясні та м'ясо-рослинні консерви, супи фруктові з крупою, другі овочеві страви з м'ясом), соки плодові та ягідні, молоко згущене з цукром, карамель вітамінізовану, шоколад та вони забезпечувалися переносними кухнями (КН-10, МК-10) та обладнанням для приготування гарячої їжі, яке складалося з таганка з установкою двох судків для приготування їжі, паяльної лампи і кухонного інвентарю. Все обладнання переносилося як рюкзак. З його допомогою можна було приготувати обід на 10 чоловік за 30-40 хвилин. У більшості випадків особовий склад бойових груп, при підготовці до виходу у засідки по перекриттю караванних шляхів, на термін в основному три доби автономного існування, брав зі собою 3 банки консерви м'ясної, хліб,

4-5 фляги води, спальник, штатне озброєння та боєприпаси.

Особлива увага приділялася забезпеченню підрозділів водою. Вся тара що возиться і носить, заповнювалася водою з розрахунку: одна каністра 20 літрова (л.) і питної бачок 10 л. на кожну одиницю техніки (відділення); термос харчовий 12 л. на взвод; кухонні котли, харчові бачки і резервуари (РДВ-1500) заповнювалися на роту, а автоцистерна

(3000 - 4000 л.) на батальйон. Це становило 1,5-2 добові норми.

При підготовці до виконання бойових завдань у мотострілецьких батальйонах створювалися підвищені запаси матеріальних засобів та постійно поповнювалися підвезенням зі складів старшого начальника. Вони були ешелоновані таким чином, що в бойових машинах постійно перебувало 3-5 добових дач (д/д) сухого пайка та 2-2,5 бойового комплекту (бк) боєприпасів. У транспорті батальйону перевозилося до 7 д/д продовольства, один бк боєприпасів, дві заправки пального, а також запас сухарів або свіжого хліба на 3-5 діб.

Безпосередньо стрілець-автоматник повинен був мати 8 споряджених магазинів і до 1000 патронів розсипом, 4 ручні гранати (дві Ф-1, дві РГ-5), 4 сигнальні ракети, 2 д/д сухого пайка, 2 фляги з водою (2,5 літра) індивідуальну аптечку, 20 таблеток пантоциду для знезараження води, шинель (куртку) і малу саперну лопату. Загальна вага такої екіпіровки досягав 30-35 кг.

Уразливість автотранспорту з боєприпасами, вимагало створення підвищених запасів озброєння (укладання їх в танки, БМД, БМП, БТР). Практика показала, що в БМД (БМП) можна було перевозити для особового складу десанту до 2,5 б/к патронів у цинку і один б/к ручних гранат або один 82-мм міномет з обслугою і двома б/к у лотках. Крім того, значна частина боєприпасів і майна розміщувалася зовні на броні.

Забезпечення військ матеріально-технічними засобами в Афганістані здійснювалось у надзвичайно складних умовах. Приблизно 80% МтЗ перевозилось автомобільним транспортом.

Одним із головних об'єктів нападу загонів озброєної опозиції в Афганістані були автоколони з МтЗ, вразливі як до вогню стрілецькою зброєю, так і до мін, що встановлювались на дорогах. Від безпеки, плановірності і своєчасності руху автоколон залежала вся життєдіяльність радянських і афганських військ. Оскільки через недостатність сил та засобів всі дороги Афганістану взяти під охорону було неможливо, радянські війська зосереджували основні зусилля на важливих магістралях, по яких рухався основний потік вантажів.

У зоні відповідальності 668 озсп одним з основних завдань щодо охорони та супроводження автомобільних колон здійснювала 3 дшб.

Одним з найнебезпечніших маршрутів була дорога Кабул – Гардез. На рисунку 2 наведена ділянка маршруту Кабул – Гардез.

Рис. 2. Дільниця маршруту Кабул – Гардез

До вересня 1983 року доставка МтЗ здійснювалась наступним чином. Автоколону супроводжувала парашутно-десантна рота з рівномірно розподіленими по всій довжині колони 6-7 БТР-70 та саперним відділенням. Найбільш небезпечною була ділянка дороги, що являла собою 12 кілометрів суцільної зеленої зони та покинутих і зруйнованих будинків. Зрозуміло, що саме на ній повстанці влаштовували засідки й мінували дорожнє полотно. Майже протягом усієї небезпечної ділянки у моджахедів були відриті окопи на 10-12 чоловік, до яких вони переміщувались за необхідності.

В зв'язку з тим, що сапери були вимушені практично кожний крок перевіряти щупами і міношукачами та з допомогою службових собак, автоколонам в цій зоні доводилось просуватися із швидкістю 2-3 км/год.

5 вересня 1983 року колона бензовозів у кількості 60 машин та у супроводі парашутно-десантної роти, двічі на цієї ділянці потрапляли у засідку. На рисунку 3 наведені бойові втрати.

У результаті тривалого бою було втрачено 2-х військовослужбовців, а також 12 бензовозів та 2 БТР-70.

Для забезпечення доставки МтЗ до пунктів призначення командуванням було прийнято рішення щодо посилення двома ротами.

Рис. 3. Бойові втрати

Тепер одна рота, як і раніше, вела колону із швидкістю 2-3 км/год по трасі, а інша – в пішому порядку прочісувала місцевість праворуч і ліворуч від дороги. З повітря колону прикривала пара Мі-24. В результаті застосування нової тактики вдалося чотири рази провести колони з матеріально-технічними засобами без втрат.

За короткий проміжок часу повстанці проаналізували зміни в тактиці і вже 14 вересня 1983 року трансформували характер своїх дій. Вони підготували засідку, але під тиском першої роти, яка прочісувала місцевість, відійшли на безпечну для себе відстань і сховались у кяризах. Після того як рота відійшла від місця засідки на 500-600 метрів, моджахеди повернулись на попереднє місце і зробили всього лише один залп з 3-4 РПГ-2 (7) і стрілецької зброї. Після не тривалого бою було знищено 10 КАМАЗів і причепів з боєприпасами та 4 бензовози. На рисунку 4 наведені бойові втрати.

На відпрацювання нової тактики пішов майже тиждень, в результаті чого від керівництва було отримано дозвіл на залучення до супроводу автоколон танкового взводу і ще однієї роти.

Рис. 4. Бойові втрати

Одна рота виходила з диспетчерського пункту за колоною, а потім вела її по маршруту. Дві інші роти із взводом супроводжуючої роти, танковим взводом та саперним відділенням входили до зеленої зони. Сапери перевіряли дорогу, знімали міни і фугаси, а взводи займали позиції для бою в зеленій зоні. Відстань між взводами складала близько 500-600 метрів.

Супровідна рота зупиняла колону в 1-2 кілометрах від входу в зелену зону та чекала розпоряджень командира десантно-штурмового батальйону. Після перевірки саперами дорожнього полотна командир батальйону давав команду і колона із супровідною ротою на максимальній швидкості (50-60 км/год.) проскакувала зелену зону всього за 20-25 хвилин.

Два рази повстанці намагались за старою схемою вийти до дороги, але зіткнувшись з радянськими підрозділами і зазнавши втрат (перший раз – 7 чоловік, гранатометів типу РПГ-2 – 1 од., автоматів типу АК – 4 од., англійські гвинтівки – 2 од., вдруге – 3 чоловіка, автоматів типу АК – 3 од.,) були змушені відійти.

Згодом вони перестали атакувати напролом і почали шукати проміжки між взводами. Тоді взводи почали переміщати за повстанцями,

скорочуючи тим самим проміжки між взводами за необхідності до 100 метрів.

За таких умов повстанці були змушені позбавитись можливостей впритул підходити до дороги для нападу, а колона перебувала в небезпечній зоні не більше ніж 30 хвилин і пересувалась на великій швидкості. Завдяки використанню такого способу вдалося майже на рік забезпечити пересування автоколон з МтЗ без втрат.

А втрати були – за майже чотири роки бойових дій 55 чоловік загону, молодих парубків та зрілих чоловіків не повернулися з війни. Спецпризначенні втрачали своїх товаришів під час бою, у більшості випадків у перебільшеної кількості ворогу, у горілих вертольотах, в безмовних падіннях зі скель, у стрімких гірських течіях, при ураженні на ворожих мінах та при інших умовах у чужій та ворожнечою країні. Вони залишилися назавжди в пам'яті бойових друзів молодими та життєво задовільними, яки виконали свій військовий обов'язок. На рисунку 5 наведено бойовий підрозділ моджахедів.

Рис. 5. Бойовий підрозділ моджахедів

Ці втрати не були марними. Тільки загонами 15 бр СпП під час перебування у Афганістані (з січня 1985 по травень 1988рр.) було знищено 8237 бойовиків, вилучено 78 пересувних зенітних ракетних комплексів, 89 зенітних кулеметів і артилерійських гармат, 81 міномет, 22 нерухомі гармати, 17 пускових пристроїв реактивних снарядів, 50 проти танкових гранатометів, 2189 одиниць стрілецької зброї та декілька тон різноманітного військового майна. Не менш вдало у Афганістані виконували бойові завдання розвідники 22 обр СпН (Кандагарська) и 459 окремих роти СпН (Кабульська). На рисунку 6 наведені бойові трофеї.

Рис. 6. Бойові трофеї

Сучасні армії світу мають в своєму складі розвідувальне - диверсійні сили традиційно іменовані як «спецназ». Частини спеціального призначення ЗС СРСР за своїм призначенням відносилися до органів спеціальної розвідки та оперативно підпорядковувалися Головному розвідувальному управлінню Генерального штабу - ГРУ ГШ. Розвідка є одним з основних видів бойового забезпечення військ, але дії спецназу в Афганістані виходили за рамки забезпечення і мали форму самостійних бойових дій.

До середини 80-х років минулого століття, Радянський спецназ в Афганістані представляв ту грізну силу, з якою рахувалися не тільки польові командири афганських військових формувань, а й їхні радники з провідних країн світу. «Єдиними радянськими військами, які успішно воювали в Афганістані, були сили спеціального призначення, що діють на вертольотах» - писала газета «Вашингтон пост» від 06 липня 1989 року. Не будемо такими категоричними, але тактика дій спецназу була більш ефективна, ніж дії інших підрозділів Обмеженого контингенту Радянських військ у Афганістані.

Аналіз організації логістичного забезпечення під час проведення операцій міжнародних сил сприяння безпеці (ISAF) в Афганістані вказує на подібні проблеми на початку військової компанії. На рисунку 7 наведені бойові втрати міжнародних сил сприяння безпеці.

Рис. 7. Бойові втрати міжнародних сил сприяння безпеці

7 серпня 2011 року за інформацією пакистанського телеканалу Geo TV за вибухом трьох бомб на терміналі в провінції Хайбер-Пахтунхва на північному заході Пакистану з 28 одиниць були знищені 16 бензовозів з

паливом для сил НАТО в Афганістані. У той же день 4 військовослужбовців НАТО загинули в результаті двох зіткнень з талібами.

5 листопада 2011 року після нападу моджахедів згоріли 11 бензовозів командування (ISEF), 2 пасажирські автобуса, 2 легкових, два водія бензовозів загинуло.

19 липня 2012 року ліквідована п'ята за тиждень колонна забезпечення паливом контингенту НАТО в Афганістані. Тільки на півночі країни згоріли 22 автоцистерни сил коаліції.

Через Пакистан доставлялось більше 70% тилового забезпечення для військ міжнародної коаліції, що воює на афганській території. Оскільки в Афганістані немає залізниць, все тилове забезпечення, а також паливо для Матеріально-технічні засоби військ НАТО надходили вантажівками з пакистанських портів на Аравійському морі. Через північний захід Пакистану проходив один з двох основних маршрутів постачання західної коаліції.

На рисунку 8 наведено ланцюг етапу евакуації поранених.

Рис. 8. Ланцюг етапу евакуації поранених

На фоні загальних часткових перемог над військами талібів, постійно існували суттєві проблеми з партизанською війною, з якою військам

США, контингенту НАТО і ISAF повністю проблематично було справитися. Бойові дії поступово поширювалися з півдня на схід Афганістану та північні і північно-західні регіони країни.

З метою недопущення великих втрат та зміни до підходів щодо ЛЗ Командуванням (ISEF) було прийнято рішення, що доставки людей і вантажів та медична евакуація є одними з основних функцій військово-повітряних сил союзників в Афганістані. На рисунку 9 наведено вертолітний майданчик.

Рис. 9. Вертолітний майданчик

Доставка вантажів здійснювалась шляхом скидання вантажу. Скидання проводилось з 3-4 транспортних літаків, на низькій висоті, без вогнів, з використанням парашутів гальмування. Вантаж був захищений від падіння товстим шаром картону але, незважаючи на це, псування вантажу могло становити від 30 до 40 відсотків.

Якщо умови дозволяли, доставка здійснювалась посадковим способом при чому вертоліт міг перебувати на землі під час посадки та зльоту не більше шести-семи хвилин, щоб не дати можливості бойовикам

себе виявити і швидко знищити. В інших випадках, у більш небезпечних умовах, вертольоти скидали в районах розташування військових формувань вантаж з товарних піддонів в спеціальній авіаційній сітці, прикріпленій до фюзеляжу. Пролітаючи над заставою, вертоліт скидав сітку на злітно-посадочний майданчик. Вантаж в основному складався з боєприпасів та продовольства.

ВИСНОВКИ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.

Таким чином, наведені в статті приклади практичного супроводження військових колон підрозділами спеціального призначення в районах з горно-пустельною місцевістю, розкривають особливості та надають досвід логістичного забезпечення військ в умовах активної фази бойових дій.

Висвітлені проблеми з організації логістичного забезпечення під час проведення операцій міжнародних сил сприяння безпеці (ISEF) в Афганістані на початку військової компанії та проаналізовані шляхи подолання.

Фахівці армії світових країн повинні досконало вивчати досвід війн останніх десятиріч з метою збереження життя особового складу, військову техніку і матеріально-технічні засоби та досягнення виконання завдань за призначення під час організації логістичного забезпечення у сучасних військових конфліктах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- [1] Асатрян, Г. Э. (2015). Контртеррористическая политика США в Афганистане. Дестабилизация ситуации (2006—2008 гг.). *Вестник Томского государственного университета*, 2(34), 103-107.
- [2] Асатрян, Г. Э. (2014). Военно-политическая стратегия США в Афганистане (2001—2008 гг.). Антитеррористический аспект. Документы и материалы. *Образование. Наука. Научные кадры*, (4), 259-261
- [3] Васильев, М. В. (2018). Афганистан – семнадцать лет «Демократии». *Электронный научный журнал «Архонт»*, 4(7).
- [4] Гурін О.М., & Старцев В.В. (2021). Удосконалення науково-методичного апарату обґрунтування напрямів підвищення якості доставки матеріально-технічних засобів в системі логістичного забезпечення Повітряних Сил Збройних Сил України. *Сучасний стан проведення наукових досліджень у IT-технологіях, галузях електроніки, інженерії, нанотехнологіях та транспортній сфері: колективна монографія (1-е вид.)*. Вінниця: Європейська наукова платформа. DOI: <https://doi.org/10.36074/csriteenat.ed-2.05>.
- [5] Адасюк О.И. [и др.]. *История военно-политических конфликтов: пособие для курсантов, проходящих обучение в военных учебных заведениях*. [ред. Зырянов А.В.]. Минск: БНТУ, 261 с.

- [6] Коломійцев, О., Кудряшов, В., Третьак, В., Кулешов, О., & Клівець, С. (2020). Оцінювання значень умовних ймовірностей ураження нетипової повітряної цілі у різноманітних умовах. *Збірник наукових праць ЛОГОС*, 132-135. DOI: <https://doi.org/10.36074/05.06.2020.v4.46>.
- [7] Ломакин Г. И., Хомуленко Т. Б., Подчасов Е. В., Ягодка А. К., & Быков М. Л. (2018). Локальные войны и вооруженные конфликты XX столетия – участники и события: в исторических справках, интервью и психологических комментариях. [ред. Г. И. Ломакина]. Харьков: Обериг, 616 с.
- [8] Леках, А., Гурін, О., Старцев, В., Бровко, М., Третьак, В., Сальна, Н., & Просяник, В. (2021). Основні положення та структура методики визначення раціональної транспортної мережі в системі логістичного забезпечення угруповання військ в локальному збройному конфлікті. *Збірник наукових праць ЛОГОС*. DOI: <https://doi.org/10.36074/logos-05.02.2021.v2.34>.
- [9] Мороз, Ю. В. (2018). Проблемы и перспективы взаимодействия в Афганистане заинтересованных в этом государств и их союзников. *Национальные интересы: приоритеты и безопасность*, 5(14), 955–971.